

SLOVENSKI UČITELJ.

List za učitelje, odgojitelje in šolske prijatelje.

Izhaja 1., 10. in 20. vsakega meseca in velja 3 gld. za vse leto, 1 gld. 50 kr. za pol leta. Učiteljskim pripravnikom se daje za 2 gld. na leto. Spise, dopise in naročilno sprejema Ivan Lapažne, nadučitelj v Ljutomeru na Štajerskem. Oznaniła, reklamacije in druge administrativne reči naj se blagovoljivo pošiljati „Narodni tiskarnici“ v Mariboru v koroški ulici hiš. štey. 229.

Štev. 23. V Mariboru 20. avgusta 1873. I. letnik.

O narodnem šolstvu na Goriškem.

Že od nekdaj smo radi opisovali stanje šolstva po slovenskih deželah. O šolstvu na Kranjskem se najdejo posebno zanesljive date v knjižici „Kranjsko ljudsko šolstvo“, ktero imajo kranjski učitelji mnogo v rokah. Šolstvo koroško smo opisali v 1. štey. našega „Učitelja“, o isterskem šolstvu smo govorili v 4. štey., o štajerskem v 5. štey. in o ogerskem slovenskem šolstvu v 9. štey. našega lista. Samo o goriškem šolstvu nismo še veliko se pečali. Zarad tega pa tukaj iz vrle, šoli prijazne „Soče“ posnamemo sledeče uradno sporočilo o narodnem šolstvu na Goriškem:

„V obče se na Goriškem prebivalci po mestih i po kmetih šolstvu prijazne kažejo. Da je v stolnem mestu klic po ljudski odgoji in omike zelo glasen, to ja naravno, i goriška občina skuša vse pravične zahteve sedanjega časa zadovoliti. Med kmetskim prebivaltvom se morajo Italijani od Slovencev dobro ločiti. Italijanske šole morajo v sedanjem času skoro sami veliki posestniki (possidenti) vzdrževati. Kder ti po svoji stari navadi svoje otroke v goriške šole ali v drugih večih mestih v učilnice pošiljajo, tam čujejo samo bremena, katera jim nalaga ljudsko šolstvo, in ta bremena si želé olajšati; kder pa svoje otroke doma v šolo pošiljajo, tam zahtevajo posebno šolo tudi v najmanjšem kraju, ki bi se vsled svoje lege in na korist ostalega kmetskega prebivalstva bolje z drugim večim šolskim okrajem združil. A v slovenskih okrajih, po katerih prebiva pravi kmetski stan, se nahaja pri večini prebivalstva šoli jako prijazno mišljenje. Ker mora po teh okrajih vsak za šole plačevati, zahtevajo večkrat občine ondi, kder se nahajajo samo šole za silo, da bi se spremenile v prave šole; se ve, da bi okrajna šolska svetovalstva rada

ustreglo tem prošnjam, ko bi imela potrebnih učiteljev i potrebnega denarja.“

„Tudi vedenje samoupravnih oblastnij i duhovščine je, kakor poročajo okrajni šolski nadzorniki, šoli skoro povsod prijazno, in za trdno se moramo nadejati, da bode s časoma utihnilo vse nasprotovanje zoper poboljšanje in razširjenje splošnjega šolskega poduka.“

„Glede krajnega šolskega nadzorstva so razmere prav različne. Nekateri krajni šolski sveti so taki, da se za šolo prav nič ne brigajo, nasproti se pa dobivajo tudi taki, ki nad šolo prav skrbno čuvajo; splošno se mora pa vendar reči, da delalnost krajnih šolskih svetovalstev prav veselo raste od dne do dne.“

Število vseh ljudskih šol na konci šolskega leta 1871/2 je bilo 195; mej temi je bilo 183 javnih i 12 privatnih.

Od privatnih šol jih je bilo 10 v Gorici, 1 v Krmimu, in 1 v Ajdovščini, ki je pa konec šolskega leta prestala. Štiri izmej teh šol so imele verski značaj: vadnica v uršulinskem samostanu, učilnica šolskih sester notredamskih, evangelska šola — vse 3 v Gorici in pa šola, katero imajo „suore Jella providenza“ v Krminu. V 8. šolah so se podučevale samo deklice, v 3. samo dečki, v evangelski deklice i dečki. Gledé jezika prevlaga v 9. šolah italijanščina, v 2. nemščina; v ajdovski dekliški šoli je bil podučni jezik enakomerno italijansko-slovensko-nemški.

Število javnih ljudskih šol se je v šolskem l. 1871/2 za 11 pomnožilo; 10 novih šol so odprli v gradiščanskem, 1 v tominskem okraji. Vseh javnih šol je sedaj 168. (Ta številka se nam premajhna zdi; po uradni statistiki jih je 173. Glej članek v 28. štef. „Soče“. Ured.)“

„Mej javnimi šolami je 76 šol za silo, od katerih jih 26 (proti 6 rednim) spada na tominski okraj. Veči del se v šolah za silo podučuje celo leto, toča samo pol dneva. Te šole se ne morejo tako hitro premeniti v redne šole, ker so davkoplačevalci z davkom za šolske potrebe uže preobloženi; doklade k direktnim davkom so v šolskem letu 1871/2 namreč znašale v gradiščanskem okraji 21½%, v okraji goriške okolice 27%, v tominskem okraji 30%, v sezanskem 33%.“

„Če tudi hišna oprava po šolah, učni pripomočki i šolska poslopja nikakor še niso v takem stanju, kakor bi bilo želeti, se vendar ne da tajiti, da se je v tej zadevi uže marsikaj storilo i da se v kratkem še marsikaj storiti namerava. Tako je tominski okrajni šolski svet 5 novih šolskih poslopij zidati sklenil, i gradiščanski je tako znamenito svoto v nakup potrebnih učnih pripomočkov odločil, da se bode večini ljudskih šol vsaj v najnujnjih potrebah zadostilo. V zadnjem okraji so nekateri veliki posestniki posameznim šolam dragocene učne

pripomočke, posebno za zemlje- i prirodopis darovali. Poleg tega je ministerstvo poslalo dež. šolskemu svētu 4 Schönningejeve globuse, od katerih so šole v Krminu, v Ronkih, v Kanalu in v Tominu vsaka po enega prijela.“

„Vseh učiteljev je bilo 187, učiteljic 61; izmed katerih jih je samo v Gorici 30, v sežanskem okraji 2, v Tominu 1; v goriške okolice okraji nij bilo nobene.“

„Šolsko obiskovanje se sicer vedno, toda le počasi množi, pa še nikakor nij dovoljno i zadostno. 36.000 za šolo godnih je hodilo samo okoli 14.798 otrok res v šolo. Najboljša razmera je v goriškem mestu, kder od 2800 za šolo zrelih hoditi dve tretjini res v šolo; najneugodniša v tominskem okraji, kder je izmed 6.700 za šolo godnih samo 2.039 otrok res šolo obiskovalo.“

„Kar se tiče preglednosti šolskega obiskovanja, je v gradiščanskem i sežanskem okraji prav vestna, manje natančna je v tominskem i goriške okolice okraji, v goriškem mestu je ta stvar celo popolnem zanemarjena. Učitelji rednih šol i celo mnogi učitelji šol za silo so po vseh okrajih vestno zapisavali vse ure, katere so učenci v šolskem poduku zamudili. Zanemarjali pa so nekateri o pravem času naznanjati imena tistih otrok, ki so šolo nemarno obiskovali. Sicer so učitelji večidel tudi v tem oziru vestno izpolnivali svojo dolžnost, a mnoga naznanila so ostala brez vspeha, ker se krajni šolski svėti nijso zmenili za-nja.“

„Do sedaj se še v nobenem okraji nij primerilo, da bi se bil otrok, ki bi bil šolo dalje časa zanemarjal ter bi se tako ne bil prisvojil potrebnega znanja, potem primoral po 14. letu še šolo obiskovati. Pač pa se najdejo v tominskem okraji učenci, ki so 14. leto že izpolnili, pa še v šolo hodijo, to pa za tega delj, ker mora v tem okraji mnogo otrok po 1, 2 ali celo 3 ure daleč v šolo hoditi, in po tem ker so na več mestih po gorah poti tako grdi, težavni i nevarni, da bi 7-8letni otroci ne mogli po njih hoditi, tudi ko bi zima ne bila; zato pa nekateri ukaželjni mladi ljudje tudi po izpolnjenem 14. letu še šolo obiskujejo.“

„Po vseh okrajih so se ubogim učencem šolske knjige zastonj delile. Okrajna šolska svéta v Sežani i Tominu pa sta še izrekla, da je gledé na veliko ubožstvo prebivalstva število zastonj mej šolarje razdeljenih knjig veliko premajhno.“

(Konec prih.)

Najbolj ljudnata mesta v Evropi

Mesta in število perbivalcev	Anglija z Irskim	Laško	Francosko	Nemčija	Rusija	Belgija
čez 1,000.000	London 3.215.000	—	Pariz 1.850.000	—	—	—
od 400.000 do 1,000.000	Liverpol 518.000. Manchester 441.000. Glasgov 468.000	Neapel 449.000	—	Berolin 828.000.	Petrograd 667.000.	—
od 200.000 do 400.000	Birmingham 370.000. Dublin 321.000. Leeds 259.000. Sheffield 247.000. Edinburg 200.000.	Rim 218.000 Palermo 200.000	Lyon 324.000. Marsaille 300.000.	Hamburg 225.000.	Moskva 370.000, Varšava 244.000.	Brüssel 325.000.
od 150.000 do 200.000	Bristol 171.000.	Milan 196.000 Turin 180.000	Bordeaux 194.000.	Breslau 172.000. Monakovo 170.000. Draždani 156.000.	—	—
od 100.000 do 150.000	Bradford 145.000. Newkastle 133.000. Hull 131.000. Belfast 120.000. Sunderland 101.000.	Genua 128.000. Benetke 118.000. Florence 115.000. Bolognija 109.000 Mesina 103.000.	Lille 132.000 Toulouse 127.000. Nantes 112.000. Rouven 100.000.	Köln 125.000. Magdeburg 107.000. Königsberg 106.000.	Odesa 120.000. Riga 102.000.	An'werpen 123.000. Gent 120.000. Lüttich 102.000.

po novejših statističnih izkazih.

Avstrija	Turčija	Holandija	Rumenija	Špansko	Portugalsko	Dansko	Švedija
—	Carigrad 1.075.000	—	—	—	—	—	—
Dunaj 835.000	—	—	—	—	—	—	—
Budim-Pešta 255.000	—	Amsterdam 275.000.	—	Madrid 300.000.	Lisabon 259.000.	—	—
Praga 157.000.	Adrianopol 150.000	—	—	Barcelona 180.000.	—	Kopenhagen 180.000.	—
—	—	Rotterdam 114.000	Bukarešt 125.000.	—	—	—	Stockholm 135.000.

(Iz buk. „Päd. Bl.“)

Odgoja in poduk

naj bode edino v materinem jeziku. *)

Velika množina Nemcev se je svoje dni naseljevala na naša slovenska tla, vedoča, da so Slovenci miroljuben in gostoljuben narod, ter da jih bodo oni po prijateljsko sprejeli, kar so Slovenci tudi storili, toda ne vedoči, da Nemci ne znajo Slovincem pravični biti. Pa ukanili so se, da so pustili Nemcem, na slovenska tla preseljevati se. Dobivali so naseljenci na tujih tleh zmiraj več vpliva, tēr so se jim od gosposke najvišje službe podelile. Domačini pa, ki so bili miroljubni, so raji molčali, nego bi se bili z njimi prepirali. Pa ne samo, da so Slovence že skoraj podjarmili, nego segala je njih ošabnost še dalje: Svoj jezik nemški so za naš slovenski narod za edino pravega spoznali, ter ga vrivali v urade in šole. Učitelji so se se vé da morali tem naredbam udati, ter so slovenskej mladini, ki še materinega jezika zmožna nij bila, različne predmete v nemščini prednašali. Še kaznovan je bil učenec, ki se je predrznil, kako besedo v materinem jeziku izustiti. Predragi slovenski kolegi, nij le tako ravnanje nepedagogično in zoper človeški razum? Mislimo si n. pr., da nam hoče nekdo kakopovest v francoščini povedati, katere bodedo toliko razumeli, kolikor deca nas nemščine. Narod slovenski bil je tedaj pahnen v brezduo nemarnosti, nevednosti in nesreče, v katerem bi se bil že pogubil, ako bi ne bila domoljube gnala ljubezen do domovine k vstrajnemu delovanju za njega boljšo bodočnost. Po večih delih naše mile domovine se je šopirila nemščina, mili naš slovenski jezik pa je bil zaničevan in prognaa v kočo bornega kmeta. Od tod pa tudi pride, da se še sedaj nahaja precejšno število kmetov, ki niti nemški niti slovenski prav govoriti ne znajo. Če pa dobe kako knjigo, v nemščini spisano, v roke, je ne razumó, akoravno so se v šoli le nemškega jezika učili; če se jim pa kaj slovenskega ponudi, se jim ravno tako godí. O spisovanju, računanju, zemljepisji, kmetijstvu in drugih, za splošno omiko potrebnih nauk še govor ne more biti. Pa slovenskemu narodu prirojena krepost vzbudila je ta narod k novemu življenju. Gibati in zavedati so se začeli že davno njegovi udi. Zmagonosno raztresa s peroti svojega sovražnika. Vzbuja se národen duh zmiraj bolj in bolj, ljubezen do domovine je vplamtela in slovenski narod mora in bode stopil v vrsto omikanih narodov.

Že davno poprej bi se bil slovenski jezik izobražil, ko bi

*) Ta sestavek, v katerem so sicer že bolj znane, a resnične in jednate misli, došel nam je še od prav mladega učitelja; zavoljo spodbude k daljnemu delovanju smo ga sprejeli. Vredn.

ga nemščina ne bila motila, ktera je otroški duh v šolah popačila in umorila, da nij bilo mogoče naravnega razvijanja, in ne do splošne človeške omike po naravnem poti dospeti.

Ko je nemški jezik še tako neolikani bil kakor slovenski, so Nemcem Francozi francosčino v šole svetovali, a Nemci so rekli, če si hočejo nemški jezik izobraziti in na višjo stopinjo olike dospeti, mora se njih jezik gojiti ne le v ljudskih (kar se samo po sebi razume), nego tudi v srednjih in višjih šolah. Kakor so rekli, tako so storili. Vpeljan je v nemške ljudske, srednje in višje šole edini le nemški jezik kot učni jezik. Imeli so pri podučevanju v materinem jeziku toliko vspaha, da se zamore njih narod med jako omikane prištevati. In glejte, predragi mi slovenski kolegi, na taki način, namreč s pomočjo materinega jezika, v katerem je edino le vspešno podučevanje mogoče, kar vsi pedagogi trdijo, so vsi narodi na višjo stopinjo omike dospeli. Posnemajmo tedaj mi, slovenski učitelji, učitelje drugih narodov in podučujmo, kakor oni, tudi mi v materinem, našim otrokom razumljivem jeziku. Narod slovenski, kateri nas živi, nas opazuje pri našem delovanju, on ima tudi pravico o ljudskeji šoli kaj spregovoriti. Bodimo značajni možje in zahtevajmo odločno, kar nam gre in niti za pičico našega zahtevanja in lastnega prepričanja ne dopuščajmo, da nas ne bode naš narod in tudi drugi narodi javno grajali, da nam „srčnosti“ manjka. Vsaj je čas, da bi se vendar enkrat svoje prevelike pohlevnosti in poniževanja otresli. Posnemajmo češke učitelje, ki se vrlo, hrabro in pogumno obnašajo. Narod, ki ima take moze, ne more propasti.

Sicer se je za ljudske šole škodljiva nemščina iz ljudskih šol že v velikej meri odpravila in šole so postale res že veliko boljše. „Prvi jezik je materni jezik“, pravi vsak izobraženec, in dolžnost je vsakega človeka, da se ga v govoru in pisavi dobro nauči. Le v materinem jeziku je mogoče značajne in domoljubne moze izrediti. Kaj pa je s tistim dečkom, ki se hoče podati v srednje šole, bodo nekteri učitelji me vprašali. Tem pa odgovorjam, da ljudske šole nijso za to, da bi se deca za srednje šole pripravljala, nego ljudske šole so v prvi vrsti samostojne, neodvisne od srednjih šol, v katerih naj si deca za življenje potrebnih naukov prisvojujejo. Naše ljudske šole tudi nijso za Nemce, ker oni imajo že sami za se svoje šole, kakor tudi nemške ljudske šole za Slovence nijso. V ljudskih šolah se mora tedaj na splošno omiko naroda ozir jemati.

Če pa kateri otrok dalje študirati želi, mu tudi na dobri podlagi materinega jezika tuj jezik preglavice delal ne bode. Iztirjali in priborili pa smo že tudi za slovenski narod toliko pravic, da smo nekoliko na Kranjskem dobili tudi srednje šole z slovenskim učnim jezikom. — Ljudske šole pa naj bodo prvi temelj splošne omike, in so kot take v novejših časih zelo čiš-

slane in imenitne naprave. Od njih je vse prihodnje razvijanje našega naroda mnogo odvisno. J. K.

Načela in nauki slavnih pedagogov.

Po Ludwig-ovih spisih.

(Dalje)

Locke.

Učitelj naj gleda na to, da ne bode učenje otrokom zelo težavno delo ali celó muka. Vsakega odgojitelja prva skrb naj tudi bode, da spoznava osebne lastnosti in nagnjenja svojih rejencev. Zgodaj naj opazuje tem — parament učencev, in sicer takrat, kedar otrok najmanj vé, da kdo nanj pazi. Pri igri je za to naj boljša prilika, takrat se otrok razodene, kakoršen je. Po različnosti njih natornih nagibov in strasti naj vestni učitelj tudi različno ž njimi ravna. Drugače ravnanje zahteva srčen, drugače boječ otrok. Ta je usmiljen, zopet drugi je trdega srca in rad trpinči živali. Ta ima divjo, razkačeno naravo, ovi pa je krotek in miren. Vsak teh prirodnih nagonov ima svojo dobro, pa tudi slabo stran. Treba jih je zatorej le prav voditi, da ne zdivjajo in ne zgubé dobrega zrna prirojenih osebnih lastnosti. —

Otrokom naj se ne dovoljuje vsega. Ničesar naj se jim ne dá, kar izrekoma zahtevajo. Pri tem naj se pa razločujejo naravne potrebščine od domišljenih. — Otroci jokajo, ker hočejo, da se njihove želje izpolnijo. Tako jokanje naj se ne trpeti. —

Otrokom naj se ne dopušča, da živali trpinčijo. Milosrčnost do vseh stvari božjih naj se jim zgodaj v srce veepi.

Z igračami naj se otroka ne preobloži; igrače naj največ otrok sam si izdeluje. — Otroku se mora laž studiti. Kedar se otrok prvokrat zlaže, se laž ne sme kaznovati, kakor drugi navadni prestopki. Takrat naj se učitelj, oče ali mati temu otroškemu činu čudi, češ, kako je mogoče otroku, neresnico govoriti. Kedar se otrok v drugič zlaže, mora se ostro okregati. Ako si pa še kedaj z lažjo pomagati hoče, takrat pa Locke kar šibo in palico svetuje. Kedar otroci kaj ne dopuščenega storé, mislijo hitro na izgovore. Ti izgovori so pa večkrat lažnjivi. Kedar se od otroka zahteva opravičenje, naj se ga mirno opominja, da resnico govori. Ako pa si kljubu temu z lažjo pomaga, naj se ostro kaznuje, kar se mora vsikdar storiti, kedar se je na novo v tem pregrešil. Če je pa svojo napako odkritosrčno dostal, naj se pohvali njegova odkritosrčnost, napaka naj se pa le malo ali nič kaznuje. —

O častenji Boga, kot podlagi čednosti govori Locke tako-le: Prva podlaga čednosti je, da otrok zadobi pravi pojem o Bogu, kot začetniku in stvarniku vseh stvari, od krega vse dobro dobivamo, kateri nas ljubi in kateremu se za vse zahvaliti imamo. Iz tega uzroka se v otroškem srcu vname največe spoštovanje in ljubezen do najvišega bitja. Otroku naj se pri priliki pove, da je Bog vse reči vstvaril, in da on tistim, ki ga ljubijo in vbogajo, vse dobro deli. Toliko je začetkoma dosti o Bogu. Ako se jim več pove, in ako se jim v prvi mladosti vse metafizične ideje o neskončnosti božji dopovedujejo, zmoti se s tem otroški duh, in s tem je v zadevi prave vere na Boga večkrat že zgodaj vse pokvarjeno. Zjutraj in zvečer naj otroci opravljajo kratke molitve, ki naj bodo razumljive ter primerne njihovi starosti.

Vsa vljudnost in lepo obnašanje, pravi Locke, se opira na pravilo: Ne misli preslabo ne o sebi ne o družih. Proti vljudnemu obnašanju je torej nedopadljiva surevost, malo spoštovanje do družih, grajanje i vgovarjanje drugim ter prevelika občutljivost. Na vse te napake je treba otroka opomniti, zlasti tedaj, ako so se jih že prilastili.

O poduku v raznih znanostih ima Locke za oni čas dovolj zdrava načela. Čitanje naj se otroci igraje učé. Za čitanjem sledi pisanje in risanje. Kedar zna otrok materni jezik, potem naj se uči še le drugih jezikov, kakor francoskega, latinskega in grškega. V zvezi z jeziki naj se podučujejo rečne, realne znanosti. Pred vsim naj se pa vsak v maternem jeziku najbolj izuri.

Telovadbo Locke priporočuje, godbe ne. Rokodelstvo je zelo koristno, vsak učenec naj bi se vsaj enega rokodelstva vadil.

To so bila pglavitna načela Locke-ja. Iz njih veje po večem pravi duh vzrejevanja. Njegova načela so tačasnim pedagogom in učenjakom dopadala, in mnogi so jih marljivo premišljevali in vzrejevanje po njih vredili. (Dalje sledi.)

O uku v realijah v ljudski šoli.

(Dalje.)

Kar se ne sklada z naturoznanskimi zakoni, ne sklada se tudi z umom in pametjo; kar pa nasprotuje pameti, nasprotuje gotovo tudi Bogu. Naturoznanski zakoni so misli Božje, te pa najti, se pravi, Boga najti. — „Značajnost, dostojanstvo, izobraževanje blagodušnosti in rahločudnosti“ so merodalne besede sedanje pedagogike. Za naš predmet zahtevamo, da postane pred drugimi predmeti na vsako stran obraziven. Ljudska šola mora postati še bolj vzrejevališče, in dajati stanovitniše in očitniše dobre posledke za življenje kot nekda. Tak obrazivni pomoček, izrediti vrle značaje, kateri imajo glavo in srce na

pravem mestu, ter da zraven tega zahtevanju praktičnega življenja pravično zadostuje, je edino narava.

Prizadevaj si spoznavati naravo, bi vsakemu rekli, kateri potrebuje in išče počitka, razveselovanja, pomirjenja in vzdrževanja, kajti prijateljstvo z naravo je neusušljiv vir tolažbe, razvedrovanja in radovanja. Kdor opazuje naravo prav in nepovršno, temu je ona darovalka najrazličnega in brezštevilnega veselja. Nobenega ne izpusti ona praznega in brez daru; vsaki dan bode videl kaj novega in zanimivega in pri tem se bode čutil srečnejši in zadovoljnejši, kot pri marsikteri veselici javnih družb. Učiteljskemu stanu bi privoščil in nasvetoval kot najboljšo in najcenejšo razveseljevanje opazovanje in študijo narave. Pa tudi za — mladež je prijateljstvo z naravo kaj kratkočasno in spodbudno, zatoraj naj se kmalu začnejo rahljati nježna otročja srca za sprejem naravnega veselja. Marsikteri deček bode potem opustil trpinčenje živali, in tičja gujezda boda imela več miru, kar bode učitelju marsiktere sitnosti prihranilo. Za marsikterega je spoznanje narave za vso njegovo prihodnost merodajna. Največi korist pa donajajo prirodoznanske vednosti glede materialne koristi. Prirodoznanski nauk služi življenju, ter donaja očitni dobiček. Blagostanje ljudstva odvisno je od vednosti in modre porabe naroznanskih teles. Marsiktera teh vednosti je v gopodarstveni razmeri nepopisljive vrednosti. Pomislimo n. pr. na fiziologijo ali organsko prirodoznanstvo. Kako zamore človek svojo lastno telo in telo živali zdravo ohraniti, ako ne pozna pogojev, kateri življenje pospešujejo! Ljudstvo se privadi k snažnosti, treznosti in zmernosti manj po pridigah, kakor s tem, da se posamezno podučí in se mu pove, kako in na kateri način nezmernost itd. zdravje pokonča. — Največi zadržek napredovalnega in času primernega razvoja in napredka je staro kopitarstvo. Vlada že več tet daje znatne zneske denarja, da bi poljedelstvo povzdignila, dobro vedoča, da je obilna žetva temelj srečnega gospodarstva. Vendar si predrznemo opomniti, da bode to prizadevanje toliko časa brez koristi, dokler veljajo naroznanske znanosti kmetijskemu stanu za zapečateno knjigo. Ako bi mogli imenovati zneske, kateri se ljudskemu blagru s tem zgube, da se gospodari in dela namesto s pametjo in z vednostjo, le po pravilih stare navade, gotovo bi se vsaki, kteremu je mar za občni ljudski blagor, prestrašil. Vzemimo število malih potokov, kateri leto za letom velik del gnojne snovi rekan in oceanu privažavajo, od koder se nikdar več ne vrrejo, in dovolimo kemikarju govoriti, kateri nas kmalo prepriča, da vsled tega naše njive, polje in senožiti obožajo. Preračunimo zgubo na letnih žetvih, ktore dobimo vsled slabega in napačnega obdelovanja zemljišč, pomanjkljivega osuševanja in neprimerjenega kolobarjenja, in nakupičijo se pred nami mnogoterne velike zgube.

(Dalje sledi.)

Dopisi.

Od Save. (Postave elastične.) V obče je znano, da imajo v več okrajih v narodnih šolah (na Štajerskem) vsaki četrtek kot počitni dan odločen, kar je tudi v sosednih deželah v navadi; a v drugih okrajih imajo mesto četrtka sredo in soboto popoldne prosto; še na drugih šolah (s poldnevnim podukom) pa učitelj podučuje vsaki delavni dan dopoldne in popoldne, in ima le tiste ure proste, koje so verouku odmerjene. — Pod enim deželnim šolskim svetom, kaka različnost.*) Hoče se mi zdéti, da je tu enaka razdelitva v tem: Ti učitelj, na enorazrednej šoli, ki imaš večkrat po dvakrat toliko otrok ali še več, nego jih ima nadučitelj na dva-, tri- in več razrednej šoli, moraš zarad preoblega števila otrok pri poldnevnem poduku podučevati in ne smeš imeti nobeni dan prosto, da moreš vsakemu oddelku postavno odmerjene ure dati. Da si pa vendar v ravnomerji z drugimi — ker imaš tam „več“ dela — imaš pa zato tukaj „manjšo“ plačo, kajti ravno eno razrednih šol je največ, in ti so najslabše dotirane.***) Itak je s podučiteljem na dvo-razrednej in morda tudi kje na trirazrednej šoli, koji ima tolikšno število otrok, da mora podučevati z poldnevnim podukom. Nehoté se mi sili vprašanje? Je-li počitek samo otrokom, ali morda tudi učitelju potreben? Pa pustimo zdaj to; videli smo, da se različnim učiteljem dajo različne pravice.

Ministerski ukaz 20. avg. 1870. l. pa v §. 9. veleva, da ima deželni šol. svet. Ta pa v svojem ukazu 14. sept. 1870 l. nij odločil niti četrta, niti srede in sobote popoldne, niti otrokom niti učiteljem v počitek! Od kod torej tako različno tolmačenje šolskih postav?

Ukaz ministra za bogočastje in nauk od 12. jul. 1869 pa pravi v §. 23, da se ima na enorazrednih šolah z poldnevnim podukom v prvem razdelu najmenj 12 in v drugem najmenj 18 ur na teden podučevati in sicer brez verouka. Po tem takem se tukaj od učitelja „najmanj“ $12 + 18 = 30$ ur na teden tirja. A glej, postava 12. maja 1869. l. pa zahteva, da se učitelju vsaka ura čez 30 ur posebej plačati mora. Če me vse ne moti, tako je postava sama tu malo opotočna. (Nam se ne vidi. Vr.)

V 47. §. šolskega in učnega reda od 20. avg. 1870 l. se pa očita, da se mora šolska mladež prvih štirih let podučevati najmenj 18, in največ 24 ur na teden; otroci zadnjih štirih let najmenj 24, in največ 28 ur na teden. Izrečena pa vendar nij, kodo ima končno določiti — toliko ur in ne več in ne manj.***) Kako se more zgorej omenjenih najmenj 30 ur podučevati na

*) Dež. šolski svet je to stvar prepustil okr. šol. svetom, ki za vsako šolo število ur na teden posebej določujejo. Vr.

***) To je res žalostno in krivično. Vr.

***) Okrajni šolski svet po predlogu učiteljstva. Vr.

teden in vendar četrtek ali dva popoldneva prosto imeti, nij lahko umljivo. *) Še zadnje navedene 18 — 24 ur se pri popoldnevem poduku težko naračunijo z prostim četrtkom. Želeti bi bilo, da bi se malo bolje in določneje vravnalo, da bi učitelji pod enim in istim dežel. šol. svetom tudi iste pravice v omenjenem oziru uživali! Vsem enako pravo. **) V. J.

Iz Rajhenburga. Kozjansko-Sevniško-Breško učiteljsko društvo je imelo 6. avgusta svoj 6. redni shod na Bizelskem, v kraji, kateri je res paradizu podoben. Došlo je 17 udeležnikov. Dva sta se iz sevniškega okraja opravičila, da sta bolna, a pri vsem tem se jih je bilo iz sevniškega in kozjanskega okraja več nadejati. Predsednik gosp. Jamšek prične zborovanje ob 1/2 11. uri. Zapisnik zadnjega shoda v Sevnici se prečita in potrdi. Potem prebere gosp. predsednik privatno pismo g. Kopšiča iz Gradca, po izdavi risank za ljudske šole znanega učitelja, v kojem opisec priporoča svoja geometrična telesa. Po kratkem pogovoru, zadevajočim priporočane naučne pripomočke, nastopi g. F. Čeh, učitelj v Zdolah, ter v daljšem govoru razvija „začetek človeške omike“, za kar mu je g. predsednik v imenu poslušalcev srčno zahvalo izrekel. Za tem se oglasi kot poročevalec o „važnosti materinskega jezika v ljudske šoli“ g. Ivan Kunstič iz Brezice in prav izvrstno reši svojo nalogo. „Dobro!“ so mu klici naznanjali zaslužen pohvalo. Na dnevnem redu je bilo dalje: „von der Kabellegung“, s čimur je obljubil govoriti g. Dernjač, ker ga pa k shodu nij bilo, je moral ta predmet izostati. Gospod predsednik zdaj sam poprime besedo, ter nadaljuje svoj govor o „zemljepisji v ljudske šoli“ gladko in določno, kar je gotovo vsakega zanimalo. Na predlog g. Poslanca vstanejo vsi nazoči govorniku v zahvalo.

Ker se je g. Rojko zopet v „Päd. Zeitsch.“ nesramno zaletaval na g. T. E., ter tako veliko nevoljo mej učitelji našega društva vzbudil, se je predlagalo, da društvo g. Rojku zaradi tega javno grajo izreče; predlog se je podpiral. Vse je bilo pokonci. — Predsednik vpraša, če želi še kdo besede, a ker so bili vsi za predlog, se nihče ne oglasi; predlaga tedaj on sam „pomiravno“, da naj društvo še za zdaj g. Rojku prizanesi, kajti g. Rojko — pravi govornik — je prvokrat menda mislil nam v „Päd. Zeitsch.“ sè svojim „ingesendet“ vstrezati, (?? Vr.) in zdaj mu bode že menda samemu žal, da je storil tako ne premišljen korak, kajti bog zna, kje bode eden ali drugi, danes ali jutri služil svoj kruh. Vendar svoje besede kot mož ne more lahko preklicati, ter tako tovaršem zopet prijazno v roke seči. On torej pravi, da naj ga tovaršev eden sam posvari. Če bo pa g. Rojko vendar še dalje vznemirjal, tedaj pa

*) Po 6 ur na dan, kar pa je zelo težavno.

Vr.

**) Na svitlo pridejo zgledni učni načrti, nam bodo že nekaj stvar razjasnili.

Vr.

se bode oglasilo društvo. Naposled se je društvo vendar s tem zadovoljilo.

Ko si je koncem društvo izvolilo za prihodnji shod Rajhenburg (kečaj se naznani pozneje), je potekel dnevni red in predsednik g. Jamšek sklene sejo ob eni popoldne. Potem je bil skupni obed. Še o petji bi rad kaj omenil, pa ker so bili gg. pevci brez pevovedje, g. Tramšeka si prihranim poročilo o o tej zadevi za drug pot.

Iz Ljutomera. 7. avgusta sešel se je tukaj na povabilo g. okraj. šol. nadzornika okrajni učiteljski zbor. Predsedoval mu je nadzornik, g. Bauer. C. k. okraj. glavar je bil nazoč kot politični komisar. Za predsednikovega namestnika izvoljen je bil g. G. Postružnik, kot najstarejši učitelj. Zbranih nas je bilo 10 učiteljev; dva okraj. šolska svetovalca prišla sta kot gosta. Seja vršila se je v sledečem redu:

G. nadzornik naznanja odlok ministerstva o „odpustnicah“ na meščanskih šolah in o „šolskih naznanilih“ za ljudske šole, da se ima namreč na teh poslednjih v opomba zapisati, ali učenec konec š. leta „prestopi v viši razred ali ne.“ — Med drugimi se je tudi ministerski ukaz čital, naj učitelji posebno pozornost obračajo na nauk o metrični meri in vagi. Sklenilo se je zategadel, da se pri prihodnji konferenciji ta točka na dnevni red postavi. Dalje g. predsednik naznanja ukaz naučnega ministerstva, da se nujmajo v šoli, denarji od učencev pobirati, naj si bode že za to ali ono reč. — Naznanja, da se tudi letos šole končajo 30. avgusta.

Učitelj Meglič prednaša kot referent o tem: „Kaj naj učitelj vse stori, da se ne razširja demoralizacija med mladino.“ On obširno in temeljito v tej točki govori, kar se mu je tudi vsestransko pritrdilo. K temu še g. Lapajne dostavlja, da so demoralizacije največkrat tudi sami starši krivi, tako imenovani „polomikani“, ki vpričo otrok o učitelju nepremišljeno govore. G. Kryl pa poudarja posebno na složnost med učiteljem in katehetom. Potem dostavljata še gg. Bauer, in Lapajne nekatere besede v tem smislu, poslednji poudarja, pa, da učitelj naj pri tem svojo samostalnost in veljavo š. postav vsikdar brani. Dalje govori kot referent g. Lapajne o „zemljepisji.“

On obširno kaže metodo, po kateri naj bi se zemljepisje v ljudski šoli prednašalo. —

Na prošnjo g. Bauer-ja govori g. Kryl o vzrokih padanja in vzdigovanja živega srebra v toplomeru in zrakomeru. Poldne je že davno minolo, ko je seja končala, in odišli smo si iskat tudi telesne hrane. Razšli so se učitelji kmalo popoldne vsak na svoj dom.

S. M.

Iz ormuške okolice. Ljutomersko učitejsko društvo napravilo je izlet 14. t. m. v bližnje mesto Ormuž. Sešlo se nas

le je malo učiteljev. Zborovanje začelo se je ob 10. uri in trajalo čez 12. Pozdravil je predsednik g. Kryl nazoče učitelje s srčnim „dobrodošli? Potem prednaša on nauk o geometriji v ljudski šoli. Med drugim pravi: Otroci se jako radi igrajo, delajo si lišice, sestavljajo si raznovrstne podobe, in bistrijo si s tem um. Tega nedolžnega veselja bi jim ne smeli braniti. Tudi v šoli naj se tako rekoč igraje začne poduk o geometriji. O začetku je dobro, da se otroci navadijo po učiteljevem vodilu podobe popisovati, in po stigmografični metodi se navadijo tudi kmalo lepo risati. Napreduje se potem po sintetični metodi, t. j. od pik se gre na črte, kote i. t. d. G. govornik dalje učitelje podbuja, naj se mladina vadi posebno o računstvu nove mere in vage. Kako se preračuni sedanja mera v nova in narobe; to tudi kaže praktično na šolski tabli. —

O drugi točki, „kazni in pohvale v šoli“, govori g. Lapajne. Društvo med drugim pritrdi temu, da se je po praviči odpravila šiba iz šole, ker dober učitelj lahko svoje učence brez šibe vlada. —

Pri skupnem obedu smo se še marsikaj važnega pogovarjali; posebno nas je pa veselilo to, da nas je obče ljubljene gospod dr. Geršak s svojim prihodom počastil in nam s dobro pijačo postregel. Srčna hvala! — Krajnemu šolsk. svetu ormuškemu, naj se tukaj javna zahvala izreče, da nam je prepustil šolsko sobo za zborovanje. — Mi učitelji smo veseli, ako se vidimo kterikrat in si potožimo marsikaj, kar nas teži; g. Raušl pa mora biti ves nekaki drugi človek, ker se še prikazal ni, ko so njegovi kolegi v Ormuž prišli, ne vem, zakaj? Morebiti zato, ker so drugi učitelji slovenski, on si pa misli v svoji nemčurski ošabnosti povišan nad njimi.

Slovstvo.

Občni zemljepis. Spisal vrli slovenski profesor Jesenko v Trstu. Obsega 30 tiskanih pol in 460 strani v veliki osmerki. Velja 2 gld. av. v. Namenjena je v prvi vrsti dijakom srednjih šol in učiteljskim pripravnikom. Ker je knjiga skozi in skozi izvrstna, ker ima najnovejše date, ker ima poleg stare mere so vsa števila tudi v metrični meri; zato jo tudi vsem slovenskim učiteljem prav **živo** priporočujemo. Iz nje se bodo prav lahko dalje v zemljepisji izobraževali, pa tudi jo bodo rabili kot učni pomoček v šoli. Dobiva se pri vseh knjigarjih.

„*Izvirak premožnosti*“ se imenuje knjižica, ktero je spisal znani pisatelj J. Godina — Verdelski (Via Farnedi št. 28 v

Trstu). V njej razlaga mnogo koristnega za prosto ljudstvo, kako da bi ovo dobro gospodarilo z denarjem, z zdravjem itd. Velja samo 30 kr., za manj premožne, pa 24 kr. Učitelji naj blagovolé, to knjižico med narodom razširjevati!

G. And. Žnidarič, okrajni š. nadzornik na Goriškem, (Banjšica, p. Canale) nam piše: Naznanjam, da se tiska obširno pojasnilo „Ključa“, (glej 19. štev. „Uč.“) ki mu bode pridjano. Tiska se pa še druga knjižica, namreč „Abecednica s podobami“.
Dobro.

Poslano.

Gospod vrednik!

K dopisu „iz ormuškega okraja“ (broj 21. Slov. učitelja) nahaja se stavek: „G. predsednik omeni, da on od ljutomerskega učiteljskega društva nič ne zna“. To ni res. Rekel sem, da mi je znan obstoj ljutomerskega društva, ne pa jegova pravila. — Zbor sem sklenil prepričavši se, da učiteljem pri osnovanji društva ni bil glavni namen, pospeševati in povzdigovati vedo ter omiko udov posameznikov — bodi si v tem ali onem jeziku — ampak gojiti narodnost i narodno mišljenje, kar po mojih mislih v tem slučaju spada še le v drugo vrsto.

V Ptuju 23. julija 1873. Spošljivo

Peter Končnik.

Dostavek vredništva: Mi smo pa prepričani, ker poznamo osebno vse učitelje ormuškega okraja, da je bilo učiteljem pri osnovanji društva največ na tem, da se bodo izobrazili. Ker je pa izobraževanje v materinem jeziku, kterege rabijo v šoli in zunaj šole, najlažje, in ker oni učitelji ljubijo svoj materni jezik in se ga ne sramujejo; zavoljo tega so hoteli, da bi društvena pravila, poslovanja in razgovaranja bila v slovenskem jeziku. To pa je Vam, g. nadzornik in g. Ravšelnu po izreku učiteljev trn v peti. Sapienti sat. —

Drobtine.

(† Matija Ornik), nadučitelj na dvorazredni šoli pri sv. Rupertu v Slov. gor. je bil v nedeljo 27. julija pokopan. Rojen je bil tukaj 22. prosinca 1824. Služboval je blizo 23 let tukaj. Kako je on ljubljen bil od rupertskih farmanov in od svojih tovarišev učiteljev, to je najbolj njegov sprevod pokazal. Udeležilo se je sprevoda velika množica ljudstva. Spremljalo je umrlega k grobu tudi 23 učiteljev iz sosednih krajev, ki so mu zapeli „nagrobnico“. Naj v miru počiva.
R.

(Imenovanje.) V izpraševalno komisijo za narodne in meščanske šole v Ljubljani so imenovani: R. Pirker, ravnatelj; Bl. Hrovat, njegov namestnik; udje komisije so: L. v. pl. Gariboldi, V. Linhart, M. Wurner, J. Opl, A. Praprotnik, J. Eppich, Iv. Tomšič, Dr. K. Ahn in Anton Nedved.

(V Ormužu) se je ustanovilo učiteljsko društvo. Predsednik mu je Šmidinger, nadučitelj pri Veliki nedelji.

(Čebelarsko društvo) v Ljubljani izdaja časnik (1krat na mesec) „Slovenska čebela“, ki velja za učitelje samo 75 kr. na leto.

(Podpora) za potovanje k razstavi je dobilo na Štajerskem 60 učiteljev po 50 gld., na Kranjskem 10 učiteljev prav po toliko.

Razpisi učiteljskih služeb po Slovenskem.

Na Štajerskem. Nadučiteljska služba pri sv. Rupertu, p. sv. Lenart v Slov. goricah s 460 gld. in stanovanjem. Prošnje na krajni šolski svet. Službi dveh učiteljic (ne učiteljev) v Ptujju s 540 in 480 gold. do 12. septembra. Učiteljska služba pri sv. Jurji v Slov. gor. (p. sv. Lenart) s 460 gld. Prošnje na krajni š. svet do konca avgusta.

Na Koroškem: Učiteljska služba v Hörtendorfu pri Celovcu s 430 gl. in stanovanjem. Prošnje do 29. avg. na krajni š. svet v Celovcu.

Na Kranjskem: 2. učiteljski službi v Postojni s 500 in 1 s 400 gld.; učiteljske službe v Vipavi, Budanji, Vremu in Postojni s 400 gld. Prošnje do 24. avgusta na okrajni šolski svet v Postojni.

Na Goriškem. Nadučiteljska služba v Kamnjah (500 gold. in stan.); učiteljske službe v Čarovem, Gorenjopolju, Kozani, Vipolzas, Vedrijanu, Vogerskem, Berjah in Oseku (s 300.; podučiteljski službi v Črničah in Solkanu s 300 gld. (Vse službe so v okraju gor.ške okolice). Prošnje do 12. sept. na krajne š. svete.

Premembe v učiteljskem stanu po Slovenskem.

Na Goriškem: G. Miga Zoga, nadučitelj v Ajdovščini.

Na Kranjskem: G. Anton Žibert, učitelj v Preski.

Listnice: Gg. dopisniki naj nam ne zamurijo, da jim na prijazno dopise ne moramo hitro odgovora dajati. Učitelj je v tem mesecu najbolj s časom v zadregi. Ne terim gg. uč. pripravnikom: Samo za 2 meseca je kaj sitno napis popravljati. Vsaj Vam „Učitelj“ že dojde v roke. G. V. J. v R.: 2. ali 3. septembra se podam v Ljubano. Zdrav! G. F. K. v Z.: Konec septembra idem v B. č.

Prošnja. Gg. naročnike, ki so se kaj na dolgu, vljudno prosimo, da bi v prihodnje pošiljali dolžno naročnino „Narodni tiskarni“ v Mariboru; gg. dopisniki pa naj blagovolé za časa letošnjih š. počitnic (september, oktober) svoja pisma Ivan Lapajne-tu v Ljubljano adresirati.

Založnik J. Lapajne.

Za vredništvo odgovoren F. Breier. — Tisk „Narodne tiskarne“ v Mariboru.